

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 35 (1921)

Artikel: Barba Lureng
Autor: Buchli-Brunner, Rosa / Conrad-Brunner, Emma / [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-194714>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 05.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

BARBA LURENG*

DA ROSA BUCHLI-BRUNNER
ED EMMA CONRAD-BRUNNER

Char lectur, hast tü gnü la fortüna, da cognuoscher in tia infanzia ün hom vegl con ün cour infantil, chi sa tour part a teis gös, t'inchantar cun seis requints e s'interessar cun seis anim leid per tuot quellas pitschnezzas, chi fan oura tia vita in quella età? Scha que ais il cas, m'aleigr con tai. Scha tü però nun hast gnü quella fortüna, schi ve cun mai ün momaint nels temps da mia infanzia e fa cognoschentscha cun meis barba Lureng.

Eu il vez avant mai, sco schi füss hoz, cun seis bels chavels grischs e sia chara fatscha amiaivla: Bod il vez in nossa prüvada stüvetta sülla pultruna o sü'l banc pigna a leger la gazetta, e rier da gust sur d'alch bun spass, bod our in lobia a vair, chi chi passa dal stradun, glioud a pè o in charozza o dafatta sü'l „galozipè“ sco ch'el dschaiva, o pür il vez gio'n stalla sü'l bancet davo la maisa da parait a fümär sa cigarra. E güsta là eira el il plü sovent, cur ch'eu giaiva a'l tscherchar. „Tü, barba Lureng, volaina giovar a „quist es meis e quist es teis? Guarda, eu n'ha güsta qua cun mai ün bel catalog.“ Ed el: „Schi ve, meis couret“ ed am ozaiva sü'l banc dasper'el. Meis giat Grillo, eir ün bun ami da mia infanzia e da meis barba Lureng, gniva a'ns tgnair compagnia, e lura cumanzaivan a sfögliar. „Quista pagina es mia, quista tia, quista mia...“ Con üna vouta disch meis barba Lureng: „Quai non vala, pover barba Lurenchet ha adüna il plü trid!“ „Mo bain, barba Lureng, schi piglia tü mia pagina.“ „Ma uossa hast darcheu tü il plü be! Guarda quella püppa.“ „Ma e tü hast üna poppa... Schi sast che? Barattain. Tü pigliast la püppa ed eu la poppa!“ Meis

* Miss a disposiziun dellas Annalas dalla „Chasa paterna“, cul dret da podair retrar copias specialas per seis adöver — que cha nus natüralmaing admettain cun plaschair.

barba Lureng para containt del barat, ed usche finin da sfögliar il catalog, tuots duos satisfats da quai chi'ns ha toc.

Ün di, eu avaiva fich mal las uraglias. Eu cridaiva e cridaiva e non chattaiva pos. Mia mamma m'avaiva strichà sü suondscha choda cun seis bun man lam ed avaiva lià sü ün fazöl fil d'urtias, am cuffortand cun seis pleds amuraivels. Mia sour eira gnüda a'm quintar istorgias ed am trar ad immaint tuot las plü bellas chosas del muond: Nadal, di da naschentscha... Ma eu cridaiva inavant, ed inguotta nun am podaiva far invlidar meis mal. Qua vain aint dad üsch meis barba Lureng e domanda: „Co vaia, meis couret? At faja ferm mal?“ „Schi, barba Lureng, fich ferm.“ Ed el: „Quai am tira güsta ad immaint, cur cha meis frar Andreia deira amalà. Che ch'el veiva nu saia plü, ma quai pac importa. El deira in let, e qua gnivan tantas, madrinas e vaschinas, e minchüna porteiva alch da bun, tschicolattas grondas, biziouters, biscuttins, tambastinas, caramellas cun gromma e da quellas cleras sco l'ombra e dafatta pops cun sü la soncha famiglia, cun aint bels vüschmaints cotschens e blaus ed üna bella glüna davo il cheu! Eu at di, alch pumpus! quai avess plaschü bain eir a teis barba Lurenchet, ed el stübbeiva, sch'el nu vess almain ün pa mal il vainter o ün sichin mal il cheu. Ma inguotta da quai, el deira frisch sco ün pesch aint ill' aua, ed Andreia surgniva inavant sia bella roba.

Uossa podet meis Andreia star sü; el deira pero sblachet, e no nun il das-cheivan tiziar. Quai fuoss eir stat alch bè per teis barba Lureng, scha seis frar David nu'l avess plü podü far gnir cotschen dal fegl cun dir: „Magliamoc, magliamoc!“ ed il sbrair lura amo davo: „Toni dal megl, crappa dal fegl!“ (Üna vouta t'il naja pero eir tschüf e dat üna morsa chi gniva il sang, e cur ch'el es i a pottar a ma mamma, ha quella dit: „maritasch; fa sainza dir adüna magliamoc a nos Lureng.) Basta, il let da meis Andreia deira vöd ed eu m'impais: O va aint tü, e lura crajan, chà tü saia amalà e portan eir a tai las bunas robas. E dit e fat. Teis barba Lureng va in let, tira sü las covertas e prova da far üna tschera d'amalà... Ingün nu vegn. Quai es bain lungurus, da star in let, intant cha cajò tschels siglian e rupettan nel sulai. — Ma qualchün gnirà bain.... e baincomal saint la passiva da meis bun bap: Eu ser mez ils ögls e prou a plondscher be planin. El vegn aint e disch tuot stut:

„Mo mo, meis Lurenchet, che't manca?“ „Savaivat, char bap“ di eu con üna vuschina debbla, sco chi feiva meis Andreia, „eu n'ha mal il cheu e nel stomi.“ „Mo bain, meis figl, eu at dun ün pa öli da ritsch e lura vezzerast, co chi vegn svelt bun.“

O Dieu, o Dieu; öli da ritsch! ed eu chi spetteiva tambastinas e tschicolatta! — Ed ant co cha vess gnü peida da pensar, co am trar our dalla buoglia, schi es fingià qua meis bap cul majöl. Ed eu di svelt: „Savaivat, char bap, eu non ha plü ingün mal.“ „Ma co, meis figl, scha tü veivast usche ferm mal be avant?“ „Mo schi, di eu (e meis barba Lureng fa üna vuschetta da crida), nos Andreia surgniva tanta bella roba, ch'eu voleiva eir esser amalà üna vouta; e uossa am daivat be öli da ritsch.“ „Mo, mo, meis figl“, disch meis bap riand, „sta be sü svelt ed ingrazia al Segner, cha tü est frisch.“ Eu non am lasch dir duos voutas, stun sü e vegn a giovar con meis pruoders, cuntaint d'esser liber dalla lungurella e dal öli da ritsch.

„Ö quinta amo üna, barba Lureng.“ Ed el cumainza: „Meis bun bap veiva ün curtè da giloffa, ch'el veiva tut sü da Breslau. Quel veiva il monch da perlamutta e lura amo duos lamas, üna gronda ed üna pitschna, e dafatta üna reisgia, eu as di, alch pum-pus! Cur cha meis bap il dovreiva per chassar oura alch o per far s-chagnas da liongias, eiran adüna no puobs intuorn e gardeivan cun ün tschert bainplaschair sül curtè. Tour non il das-cheivan, que eira scumandà. A paina fini dovrar, il metteiva meis bap nel scriptisch suot clav; el averà bain savü perchè.“

Üna dumengia, quai eira güsta la feista da Pasqua, veiva meis bap tut oura dal scriptisch raps per la collecta, e nella prescha, udind a sunar fingià sains insembel, invludet el sü la clav. Tuot eira i a pregia, eir mia mamma. Ella veiva miss via da gantar schoppa dajuotta e plains. Be teis barba Lureng, amo pitschnet, eira restà a perchürar chasa. Stond là be sulet, di eu a mai: „Co fuossa, meis Lureng, scha tü provessast il curtè da Breslau? Il ravarenda sola far pregiar lungas, ed a paina chi suna, mettast davent il curtè, ed ingün nu sa, cha tü l'hast dovrà!“ E sco cha teis barba Lureng eira adüna obediaint, schi fet el subit per cumond a mai e pigliet oura il curtè. Ün lain per far vachettas füt svelt chattà, e lura dervit eu il curtè e cumanzet a ziplar. Quai geiva chi deira ün milli dalet! As podeiva far bellas cornas, üna bella cua e dafatta chommas

stiglias sainza chi rumpess gio. Pareiva be, cha'l curtè gess sulet. Eu veiva fat fingià üna ter pruna vachettas. Tuot in üna vouta dauda passivas dadour porta. Infangà in mia lavur, nu veiva dudì a sunar ils sains da gnir da pregia. Svelt dauz la chomma per serrar il curtè, sco cha no puobs soleivan far. Ma, o Dieu, o Dieu, in mia früda tegn il curtè dalla vart del taglient, e't poust impissar, che snizzer potent: Eu n'ha malapaina podü serrar il curtè inandret e'l metter nel scriptisch, cha meis bap cumpara aint dad üsch amò in plaina devoziun. Eu deira tuot chap chap in ün chantun e tgneiva meis man sün la chomma, ingiò ch'eu sentiva a cular gio ün bletschin chaud. Intant riva eir mia mamma, piglia gio seis grond schal nair e porta aint la schoppa. Tuot as metta intuorn maisa, be eu nun am das-ch movantar our da meis chantunet. Qua disch meis bap: „Ve nan, meis Lureng.“ Ma eu avess stovü passar sper meis bap via, per ir a meis lö, e lura s'avess el inacort che chi'm mancaiva. Perque dschet eu: „Eu non ha fom.“ „Ma schi che at manca?“ In-a-quella vezz'el, ch'eu tegn claus il man sülla chomma, vegn nan, piglia davent il man, lura da'l ün' ögliada sü'l scriptisch con sü la clav — e meis bap, chi eira ün homet fin, veiva fingià ingiavinà tuot. „Tü non averast giovà cun meis curtè da Breslau?“ „Schi, char bap, ma eu nu saveiva, cha vo gnissat fingià our da baselgia; hoz il ravarenda ha fat üna cuorta pregia!“ „Mincha s-chüsa es buna per quai cha la vala.“ Per buna sort am gnit amò ad immaint, cha no soleivan domandar per pardun, cur cha no feivan alch na inandret, e perquai dschet amo svelt: „Perdunai, char bap, per quista vouta nu fetscha pü!“

Nu sa, perchè cha quels pluffers da meis fradgliunzs rieivan, cur cha teis barba Lurechet veiva dumandà amò uschè bainet per pardun!“

L'istorgia ais finida, e tschessà ais eir meis mal las uraglias. Ma mamma crajaiva, cha'l bun fazöl chod avess güdà, ma eu eira fermamaing persvasa, cha que avaivan fat las istorgias da meis barba Lureng.

* * *

Ma na be nus, eir ils oters infants sentivan gugent a quintar a meis barba Lureng. Nossa chasa eira, da quai ch'eu m'algord, ün lö da reuniun per ils infants da comün. Pruodras grandas e

pitschnas ed eir meis tschinch cusdrinets gnivan sovent pro nus. As podais impissar, che ramadam chi eira lura in nossa stüva! Qua compara barba Lureng e tuot il römbel ais intuorn el: „Ö, quinta ün'istorgia!“ „O schi!“ „Nesa, tü quintast?“ „Schi, schi, nun esa?“ „Bain, eu quint, ma vo staivat star tuots intuorn maisa culs mans insembel.“ El nun ha da dir duos voutas, in ün batter d'ögl avain strat nan la pultruna per nos barba Lureng e'ns avain tuots lovats culs mans insembel intuorn maisa: Barba Lureng as metta süsom culs mans in crusch sül stomi e guarda amo intuorn... „Dench, tü non hast ilz mans insembel“ e Dench, ün bruozalet da quatter ans metta eir svelt seis manins insembel sün maisa, ed uossa: set pera d'ögls drizzats sün barba Lureng! Üna quietezza chi's avess udi a svolar üna muos-cha e cha blers magisters e reverendas avessan podü avoir invilgia da tant' attenziun e devoziun. Amò üna posetta, ch'el solaiva far aposta per ozar amo nossa aspettativa e nos buonder e lura comainza el: „Vos barba Lureng eira ün pa ün lumpet. Ün di vegn a pomma con meis pruoder Joannes. Rivats gio la Tea per ir vers la prada da Zeznina, vezzain a nos bun Jon, nos paster, chi dorma claus e bain. „Spetta, tü chastörün, a tai lain bain mussar a dormir, invezza da perchürar las bes-chas.“ Co far per il sdsar, ais svelt dezis. Suot ün bös-ch deira ün clap furmier. No sladain oura nos fazous da nas, pigliain scorzas sco badigls e'ls implin con furmias. Lura giain da quai gio be mux mux sün quel terrain da müs-chel e svödain oura tuot intuorn nos bun Jon, chi groffla sco ün uors. Sco la puolvra eschan darcheu sü e zoppats davo la bos-cha, bè minchatant cuc-cain tanteroura per verrer che ch'el fa. Üna pezzetta dorm'el amo quiet. Ma uossa dauz'el üna chomma, lura ün bratsch, lura cumainz'el a's sgrattar bod qua e bod là — e no cassü nun eschan bod buns da tegner il scuffel. Tuot in üna vouta as da'l üna schleppa, chi al fa sdsar. El siglia sü, vezza las furmias e disch: „Il diavel porta, vo creatüras malnüzzas“ (El maniaiva probabel las furmias!) e lura cops da qua, schleppas da là per coppar tuot quellas bes-chas. Uschea va quai inavant üna pezzetta; lura nos bun Jon comainza a's quiettar, be minchatant da el amo alch coppet o alch squassada. „Chi sa, uossa gnirà el bain sü a verrer dal muvel?“ Ma na, quist chastörün va ün pa plü in sü dasper l'auagl, as metta in snuoglias, guarda e tocca chi

nu sea furmias ed as metta lura darcheu stais e lung a giaschair. Pac davo ais el dūr indrumanzà e groffla chi ais ün milli dalet. „Pür spetta tü, cha no nu seian buns da't sdasdar inandret!“ L'auagl gieiva süsom il prà via e feiva lura üna storta. Per sauar deiran divers clamagnuns, ed ün, chi manaiva l'aua gūsta pro'l lö ingiò cha nos Jon dormiva, eira dafatta drizzà aint con üna falla, sco fat aposta per no. Uossa mettain giò la falla, lura ans zoppain darcheu per verrer, co chi va. L'aua cula intant planin planin, no la vezzain a glüschir — ella vain adüna plü daspera — e plü daspera — e uossa es ella rivada giò. No tgnain il flà dall'aspettativa. Ma il prüm inguotta. Nos bun Jon s'averà insömgà chi ploua. Ma con üna vouta da'l sü ün sigl, e veziand l'aua e la falla serrada, comainz'el a blastemmar sco ün türç: „Vo ormas satanicas, infernalas, spettai, sch'eu's tschüf schi clappaivat las costas plainas. Nun podair cuvir seis sön ad ün pover diavel!“ E cul bastun drizzà sigl'el da quaisü, e no als galops davent! Tschüf non ans ha'l, ma cognoschü chi chi deira bain. El ha lura be sbrai amo davò: „Vo surgnarat vossa paja!“ — O Dieu, o Dieu, el nun potterà bricha a meis bap o al magister, o dafatta al ravarenda? Ma na, na! Cur cha'l bun sulai da mezdì l'averà süantà, s'impissarà'l bain: „Quel Lurenchet e seis pruoder non sun uschè mals, sco quai chi paran. Quantas voutas m'han els con lur chommas sveltas spargnà viadis (e blastemmas dels paurs) manond pro muvel i ad erramaints!“ Uschea ans quiettain e giain cuntaints a giantar, eir scha nos mobelssten sun vöds. Quai nun as ha adüna fortüna cullas louadas, nesa infants?“

Na, na! dschain nūs riand, ma quinta amo plü!

„Davò giantar disch mia mamma: Sa cha nos Lureng nun ha gnü fortüna cun cleier ampchas vidvart, podessast tü, meis Andreia, ir cun el sü da Gonda in nossa veglia louada.“ No pigliain dimena nos mobelssten e giain da quai sü. Con üna vouta disch meis Andreia, as volvand: „Lureng, i vegn il landgeger!“ Eu guard inavò e davaira, quai es propi el. O Dieu, o Dieu, nos bun Jon t'il ha quintà tuot e uossa vegn el! Svelt sigl da quai sü e'm zop davò ün grip sper la via. Intant il landgeger veiva tschüf oura a meis Andreia e quel, chi saveiva ün pà tudais-ch, al disch, cha davo quel grip sea zoppà seis frar. Eu intant steiva la ingrutschlignà e nun das-cheiva bod trar il flà

dall'anguoscha. Alla fin dauz be planin il cheu per verrer, scha'l privel fuoss passà, schi che vezza be sur mai? La fatscha del landgeger. Ed eu sü e d'avent! Ma sco cha vos barba Lureng eira ün pa ün schügliet e veiva adüna oura las curaias, zappa el sü, perda üna s-charpa, s'inchambuorgia e da giò. Svelt ais il landgeger sper mai, e vos barba Lureng sta la con üna tschera da pover pechader. Il landgeger però am güdet sü riond e dschond alch per tudais-ch, cha eu nun ha inclet inandret. Eu n'ha dat ün sospür da surleivg, ma üna temma n'ha eu gnü quella vouta!“

Uschea finit el, e la cumpagnietta pigliet cumgià.

* * *

Üna saira eira eu in stüva e stüdgiaiva mia lezia. Il tudais-ch am daiva da far. Eu avaiva ün clap correctura, ed eir sch'eu non perdaiva uschè, svelt il curaschi, schi quel dì eira brav giò. Sco scha meis barba Lureng ingiaviness meis impissamaints, disch el: „Sar Padruot barmör deira ün scort homet, eir sch'el nu savaiva gnanca ün pled tudais-ch, almain leier e scriver. Discuorrer saveiv'el ün pa da quel tiroler, ch'el veiva imprais dals marchadants e dallas cromarinas della paira. Listess deir'el stat cù e l'aveivan amo reelet unanimamaing. El maneiva ils affars da nos comünet il plü fin del muond. Ün di, que eira güst cuits, e tuot eira sün piazza, sporschan a sar Padruot ün scrit della regenza da leier avant subit. El piglia il scrit, dà ün'ögliada e vezza, chi ais tudais-ch. El non resta però in perplexità. Tuot seri disch el: „Chi s-chüsan, meis signuors, eu n'ha invludà a chasa meis ögliers del tudais-ch, fat il bain vo, cusdrin, da leier!“ Eu stir a meis bap per la mongia e dumond planin: „O vo, bap, ditam, co tschüttan oura quels ögliers del tudais-ch?“ Ma meis bap ria be ün pa stigl e nu respuonda. El tagleiva güsta che chi gniva let; uschea nu sa eu amo hoz bricha, co cha quels ögliers sun e dinuonder chi as po far gnir, uschigliö cumpress ün per mia nezzetta. Ma quella ha, Dieu lodà, buns ögls e sa eir sainza.“

Quaist'interrupziun avaiva fat bain: con buna vögliam mettet vi a que, cha perfin quel homet scort non savaiva, e buna vögliam tuot fa leiv, uschea cha mia lezia füt svelt finida.

Meis barba Lureng eira amò sün banc pigna. Mia sour ed eu ans mettettan in nos lös predilets, üna sül plümatsch, l'otra da tschella vart da barba Lureng, e lura cumanzettan a rovar: „Ö, char barba Lureng, quint' ans ün' istorgia! „Mo bain, sa cha eschet stattas uschè bravettas ed avaivat finì las lezias, as vögl quintar, co cha vos barba Lureng ha imprais la bella maniera. No veivan üna magistra, giunfra Neisa Minar. Ella steiva a tabla pro no e veiva üna maniera, chi eira ün milli dalet. Crai dafatta, ch'ella eira statta in Frantscha. Insomma avessat stü verrer, che bella grazia! Cur cha qualchün gniva, steiv'la sù con üna tscherina bella a'l salüdar, e cur ch'el geiva, il compagneiv'la fin pro l'üsch, ch'ella divriva, e feiva bellas pajaglinas e reverenzas chafuollas per tour cumgià. Ella chamineiva adüna bè sülla pizza dels peis e mangeiva bain, be con mezza bocca. Ella as veivà tut avant da far gnir our da vos barba Lureng e seis frars, chi eiran da quels flegalatschs malmanierai-vels, glieutetta inandret. Impostüt a vos barba Lureng veiv'la adüna alch da dir. Nu sa perchè! Tuotta di veiva que nom: „Lurenchet, chamina planin, Lurenchet, terscha gio ils peis; sast meis couret, tü stoust tour gio la chapütscha, far üna tscherina plü amiaivla, non tour la bocca massa plaina, sast meis couret! E adüna con bella amiaivla tscheretta!“ Basta, ella dscheiva usche bler, cha eu m'impisseiva: Il diavel porta tanta bella maniera! Ün di vegna da scoula cun peis plains naïv, dun ün per sfrattanadas potentas per la cloccar gio, vegn aint e büt mia tas-cha in ün chantun, la chapütscha tegn sü, perche ch'eu leiva be tour la suonda, cha ma mamma tgneiva pinà, per cur cha no gnivan da scoula, ed ir lura subit a schliousas. Ma, o Dieu, o Dieu — in stüva eira giunfra Neisa Minar, e sco'l solit disch'la con sia la plü bella tscherina: „Na, meis Lurenchet, uschea non as vegna aint. Guarda, eu vögl mussar co; sta be là sün quella sopcha. Ella va oura e lascha avert l'üsch, terscha gio baint seis peis, vegn aint con sia solita grazia, traplignond, pozza giò la tas-cha, vegn pro mai culla chapütscha in man, fa üna bella reverenza chafuolla con üna tscherina amiaivla sco il sulai. Eu as di, sch'eu nu vess gnü üna fotta del dianzer, vess stü rier da schloppar. Cur chi füt finì disch'la: „Uossa, meis Lurenchet, va oura amò üna vouta e tuorna aint baint.“ Che leiva far, obedir steiva, uschigliö meis bap m'avess mussà la

creanza: basta, eu vegn oura, e coura es meis frar David, chi disch con üna tschera da furbaz: „Lureng, fa üna da nossas reverenzas“ e vos barba Lureng, chi nun es usche martuffel sco quai ch’el para, ha subit inclet e clappà buna glüna. E uossa avessat stovü verrer! Eu tersch gio bainin meis peis, derv l’üsch chi’s dauda a paina, poz gio bainet ma tas-cha a seis lö, lura vegn culla chapütscha in man e con üna tschera riantada incunter a giunfra Neisa, chi am guarda con üna tscherta bainvoglientscha e disch: „Uschea, meis Lurenchet, bravo meis couret.“ Cur ch’eu riv alla distanza, ingiò chi tocca la reverenza, eu vez cha buna giunfra Neisa ais tuot aspettativa, co cha quella crodess oura. Eu am volv vers l’üsch, fetsch üna bella reverenza chafuolla — davò oura, e lura sauts da quai oura. Coura ais meis David, chi disch: „Brav, Lureng, qua ha ’la cun sa bella maniera!“ No nun s’impisseivan, cha forse quaint nossa buna magistra averà suspürà: „Tuot mia fadia ais per inguotta!“ Ma quai non as mangleiv’ la impissar. Cur cha vos barba Lureng es stat grond sco Joannes Perl ed ais i a Breslau e steiva servir in buttia ed in caffè a tuot quella signuria, schi avessat stü verrer, che giuvnet manieraivel ch’el deira, e che bellas reverenzas ch’el saveiva far, e que be perche ch’el sentiva adüna amò la vusch amiaivla da sa buna magistra chi scheiva: Lurenchet, fa üna tschera amiaivla, sast meis couret, fa üna reverenza chafuolla... Uschea han seis buns plets portà bun früt.

Uossa meis courets, it in let e fat eir vo per dir buna not üna bella reverenza a voss barba Lurenchet, in memoria da giunfra Neisa Minar.“

Riand agradin nus a seis giavüsch.

* * *

Ma na be nellas bellas sairas d’inviern giodain nos barba Lureng. Eir la stà, che dalet cur ch’el vain cun fraias sül chapè o ampchas nel chapè, chi ha tras adövers divers clappà fuorma da pan da zücher. El ans spordscha las ampchas ed ellas ans gustan güst usche bain sco our dad üna coppa della plü fina porzellana. Mia mamma non ais güst dal istess avis e disch: „Ma, char barba Lureng, piglia üna tröcla, guarda che chapè sfuormà!“ Ed el, riand: „Raschun hast, ma nezza, ma quai es

mal, cur cha'l pulschin vol esser plü scort co la cluotscha.“ „Schi da almain nan il chapè, e lascha'l nettiar ün pà.“ „Ma sast, ma nezza, nu far gnir massa bè, uschigliö il suos-ch nu sa gnanca ingio ch'el ha da's plachar!“

Schi, barba Lureng avaiva ün möd spezial da mantgnair la barcha gualiva; ingün non podaiva gnir grit cun el. Meis bap giaiva davo seis affars e mia mamma, sco buna paura, organisaiva las lavuors del fuond. Qua capitaiva bain sovent, cha nos barba Lureng non avaiva vögliä da far tenor program, ma tenor seis cheu. Lura gniva el aint cul chapè in man, cun bella maniera, chi faiva onur al scolar da giunfra Neisa Minar, e dschaiva: „Meis barba Lurechet ha dit: Va aint e domanda a mia nezza Tina, sch'eu non podess ir gio'n Suren suot a comanzar a sgiar? Eu n'ha dit: Tü grosset, va aint svesa e domanda ed el ha dit: Eu non das-ch, mia nezza es ün pà üna mala, e perquai suna gnü eu.“ In spass, sco la domanda, tunaiva eir la reposta, cura schi, cura na, ma adüna sainza quel aguagl, cha contradicziuns portan sovent eir pro glied, chi's ha uschigliö gugent.

Ün grand, grand gust avaivan eir, cur cha nos barba Lureng dschaiva l'utuon: Domandai a vossa mamma, scha no podain ir daman a cleier gialüdas, e no sigls da quai aint a domandar, e la saira non eiran bod bunas da 'ns indrumanzar dal gust. La daman fingiä a bunura pigliaivan noss chavagns con aint la marena per tuotta di e giaivan cun nos barba Lureng nel god, sü dal Chant cotschen vers il Crap dell' aglia o pür vers Souaidas o Bocca palü. Vus savais tuots, che stupend cha l'utuon ais pro nus. Las montagnas han fingiä üna brüs-cha da naiv, ils gods sun gelgs e cotschens e verds, e l'aier ais cler, cler, e frais-ch, chi's podess chaminar tuotta di pel muond aint, sainza gnir stan-guel. E lura quella buna savur da noss pins e del müs-chel. Tuot fa slargiar il cour, cha il plü gugent as chantess e's güvless d'ün bel contin. Ed in quaist bel god nos barba Lureng, chi sumagliaiva svesa in persuna ed anim ad ün bel di d'utuon!

Uschea giaivan inavant fin cha rivaivan pro louadas ch'el savaiva da plü bod e clegiaivan con gust las bellas gialüdas cotschnas. A mezdi lura ans mettaivan in ün bel löet tuot cuvernà da müs-chel e mangiaivan nossa buna marena con usche bun appetit, cha nos barba Lureng disch: Uossa stain bain e podain dir sco quel: scha la crappa nu'ns coppa, schi'l vent

nu'ns porta d'avent. Amo üna posetta dalettaivla e lura darcheu inavant pel god aint in nossas louadas. E barba Lureng sa adüna quintar alch chi'ns interessa. Qua avaivan plü bod fastizà ün uors, là gniva el a's bagnar e perque quel lö avaiva nom il zop del uors, in ün terz lö eira stat coppà üna da quellas beschunas, e que ans savaiv'el metter avant tuot usche cler, chi paraiva be da vair. Intant ils chavagns gnivan greivs, las sumbrivas creschaivan e nus turnaivan containts a chasa. La saira in let mia sour ed eu ans tгнаivan bain clos, clos ils mans, ans impissand sül uors, ma lura ans indrumanzaivan ed ans insömgiavan dellas bellezzas vissas nel god, ed immez tuot eira nos barba Lureng.

* * *

Ün di da stà m'ais eir amo frais-ch in memoria. Que daiva chalavernas e tuns, cha la chasa stremliva. Nus ans avaivan retrats in chadafö e guardaivan our da finestra. Ün bel aspet, cur chi's ais a tet in buna compagnia, e quella eira buna, nos barba Lureng eira pro. Üna pezza guardain, ma lungas meditaziuns non eiran per nus, e sco'l solit tuna: „Quinta alch, barba Lureng.“ Bain, eu as quint la lunga pregia da temporal da nos bun reverenda barmör. Que eira ün di sco hoz. La baselgia eira stechida sco il solit; plü bod tuot chi geiva scha possibel a pregia. Nos ravarenda vegn aint con sa fatscha seria, el va sün chanzla, qua daia üna chalaverna, lura ün tun, cha la baselgia scruoscha, ed el cumainza: „E tuna e strasuna, e la vusch del Segner as fa udir, e cur cha'l Segner tschantscha, schi l'uman dess taschair, Amen.“ Vegn gio da chanzla ed our da baselgia e tuot la raspada surpraisa davo. Üna cuortetta, ma üna belletta!

Eir quaistas pitschnas episodas chattaivan nos interess, ma nun ans sodisfaivan, fin cha nos barba Lureng nun gniva con ün'istorgia plü lunga. Mo bain, sa cha voss cusdrinets sun qua, vögl güsta quintar quella dels böttels d'aur. Vo giovaivet eir gugent a piccet, na, meis mattunets? Bain, vos barba Lureng deira eir ün paschiunà giovadur da piccet. Chi chi al deiva ün bel böttel, deira seis il plü bun ami, e mias sours e mia mamma nu'm podeivan far ün plü grond dalet, co am regalond böttels. Eu veiva üna pruna da quels bels e gronds con sü

cheus da chavagl, auters chi glüschivan alch magnific, eu crai ch'eu veiva ils plü bels — ma na — qualchün veiva amo plü bels. Quai deira il schop da pon fin blau, cha meis bap veiva sü da Breslau; quel veiva bels böttels d'aur chi glüschivan sco'l sulai. Cur ch'eu sentiva, cha mia sour Neisa geiva sün palantschin vi dalla s-chaffa da vüsmainta, curriva sü eir eu per verrer, e qua pendeiva quel bel schop e pareiva da'm lair dir: O chi don meis Lureng, tü hast bels böttels, ma eu n'ha amo plü bels. Ün di santa chi discuorran da quel schop e sour Neisa disch: Quai es propi puchà, chà quel bel schop es massa stret, bap non il po plü duvvar e cusdüras da slargiar nun esa. Auter non stuna a sentir. Il schop nu po plü gnir duvrà, ma ils böttels bain! Va sü meis Lureng, di eu a mai e taglia'ls gio, que ais alch per tai. E vos barba Lurenchet nu's lascha dir quai duos voutas. Svelt va el sü. Ir in stüva per la forsch non as ris-cha el istess bricha, uschea pigl'el seis curtè da giloffa e bainbod füttan ils böttels nel sacht pro'ls auters. Che dalet! tuot chi leiva giovar a piccet cun vos barba Lureng! Uossa vegn a chasa, daud a divrir la s-chaffa, e sco chi deira meis solit, sauts da quai sü. Lura am vegn ad immaint que ch'eu veiva fat e fuoss gugent turnà inavo, ma mia sour Neisa am tschüffa: Quist hast fat tü, Lureng. Eu di a bap. Ma il schop deira massa stret, di eu. Schi, per bap bain, ma el fuoss gnü bun per inchün auter, e uossa guarda! Ed eu guard. Schi propi ün puchà! Qua penda il schop, davent ils böttels, qua e là dafatta davent eir ün sichet pon, el deira propi sco ün pover condannà, al qual han chavà oura ils ögls, ed el pareiva da'm lair dir: Lureng, tü est ün lump, tü m'hast ruinà ma vita! Ün momaint n'ha propi senti malavita ed inrüclentscha, lura temma dal chasti: „O, chara Neisa, non dir oura a bap.“ „Da ils böttels, schi prov a comandar e tachar sü.“ „Eu n'ha be amo duos.“ „Bun, bun, lura non at possa güdar.“ „Be bricha puttar.“ „No vezzeran.“ E quels dis es stat vos barba Lureng prus sco ün agnè e sigliva a far servezzan a sour Neisa bod sün tuots quatter. Qua vegn la sonda e meis bap disch: „Sast che, ma figlia, hoz podess darchè provar aint il vüsmaint da pon fin da Breslau.“ Eu tegn meis fla, che dscharà ma Neisa? Ma l'ais statta üna bunetta. „Vo savaivet, char bap, cha quel es massa stret, trat aint plü gugent il brün.“ „Mo bain, ma figlia, que ais l'istess.“ E meis char bap nun ha mai plü dumandà davo

il vüsmaint blau. Ma cur ch'el ais mort è cha nus avain parti la raba, schi che tocca a nos barba Lurenchet? — Il schop sainza böttels! Qua hast, meis Lureng, o chidon, meritast. E mincha vouta ch'eu derv la s-chaffa, am disch el: Lureng, tü deirast ün lump, tü m'hast ruinà la vita, e lura di eu: ma uossa sun eu tant plü scort. El tascha; eu non sa, sch'el craja o bricha. Ma vo savaivat quai, nun esa, infants? Schi, barba Lureng, davo bap est il plü scort hom, chi exista. Öhö, dafatta plü scort co'l signur ravarenda? Schi, eir plü scort co quel. Na, na, ma nezzetta, quai fuoss massa scort. E massa scort es sco nar dafatta.

* * *

Eu podess dir amo bler da quai cha meis barba Lureng quintaiva, co ch'el avaiva lichà tössi da muos-chas, crajand chi saja zü, e cur ch'el gnit a savair chi eira tössi, ha'l temma da murir e va suot iral aint per cha ingün non il chatta, fin cha'l clam: a giantar! al tir'ad immaint, ch'el ais amo viv. Eir ils citats, ch'el dovraiva, ans vegnan amo sovent in memoria. Pro dispittas solaiva nossa mamma trar la sentenza: il scort ceda. Ma nos barba Lureng stovaiva metter pro riand: il scort ceda, cur cha'l nar vegn maister. Gniva tscherchè alch, schi dschaiv'el: tschercha be, ingio chi-des, schi chattast subit. Eir sün via discurriv'el gugent con l'ün e con l'oter e daiva gugent la sia. Qua ais ün, chi ha dat aint con staint'e fadia ün pöst. „Che dschaivat, Sar Lureng, quaist tegna uossa?“ „Schi schi, fin ch'ün passler nu's placherà lasura, tgnarà'l.“ Ma que giaiva botta per tschücha. El seja, qualchün passa da là e clama: „Mo mo, Sar Lureng, qua esa üna vaira canera, qua esa divers chi sbrajan.“ El clama inavo: „Raschun ast, ma taschair podessast.“ Probabel gniss ad immaint amo plü; però vus savais svessa: üna persuna da bun umur ais sco ün aualet, chi non staliva mai sü, ma cul'adüna inavant, rinfras-chand ed allegrand. E sovent nun ais quai chi vain dit, chi ha valur, ma co chi vain dit. Uschea non sà eu neir, scha legiais quaist cul istess dalet, cul qual eu n'ha scrit, aviand eu adüna avant mai meis barba Lureng, sentind sia vusch ed intonaziun e veziand l'expressiun da sia fatscha, insomma si'intera persuna.

Scrivand am domandet eir, perchè avaiva nos barba Lureng tant' attracziun per nus infants, perchè l'amaivan ed il rispettaivan nus tant? Ais quai be, perchè cha'l bun umur ais per ils infants quai chi ais il solai per la flur? Eu crai, cha'l prinzipal eira, cha nus resentivan, sainz'ans render quint: Nos barba Lureng ans voul bain, el as sainta bain pro nus, ed el nun ha invlidà neir in seis vegls dis bricha, ch'el ais stat ün infant.

